[illegible]
18 XII 70

EESTI PÄEVALEHT

ESTNISKA DAGBLADET
12. aastakäik
Toimetaja Juhan Kokla
Vastutav väljaandja (ansv. utg.) Hans Schöier
Peatoimetus ja talitus:
EESTI MAJAS, Stockholmis, sissekäik, Kocksgränd 3
Aadress: Box 16320
103 26 Stockholm 16
Telefon: 21 84 46
Toimetus Eskilstunas:
Toimetaja Jüri Aus
Aadr.: Eesti Päevaleht, Box 120, 631 02 Eskilstuna. Tel.: 016/14 77 73
Tellimispostgiro nr. 28650
Tellimishinnad:
Aasta .... kr. 155:—
Termin (4 kuud) ...... kr. 56:—
Kuu .... kr. 15:—
Kuulutusehind 75 ööri mm.
Arikuulutused 1 kroon mm.
Eskilstuna-Kurirens Tryckeri AB
Eskilstuna 1970

Eskilstuna-Kuriren
Laupäeval, 12. detsembril 1970
Upplaga C
Nr. 288 (3572)

BONNI-MOSKVA TELG
Välispoliitilisest vaatevinklist

Lepingu allakirjutamise järele ütles Gromõko kantsler Willy Brandtile: "Liiduvabariiki on peetud majanduslikuks hiiglaseks (gigant) ja poliitiliseks kääbuseks (dwarf). Nüüd olete ka poliitiliselt hiiglane." See meelitav ütelus ei olnud ainult diplomaatiliseks komplimendiks, vaid pigemini lohutuseks vähese välispoliitiliste kogemustega Saksamaa praeguste sotsialistlikele võimumeestele nende sidumisel N. Liidu imperialistliku lõua otsa. Aga see näitab ka kui tähtsaks peab nüüd Moskva seda senini põlatud revanshistlikku L. Saksamaad oma lepinguosalisena Euroopa südames. Analüseerides Bonni-Moskva vahelist lepingut välispoliitilisest vaatevinklist, peatume alljärgnevalt nende võimalike tagajärgede juures, mis teenivad N. Liidu imperialistlikke sihte ligemas koostöös L. Saksamaaga.

Bonni-Moskva vahelist lepingut on nimetatud Brandti-Kosõgini lepinguks ja võrdsustatud Ribbentropi-Molotovi lepinguga, mis teatavasti võimaldas vallandada teise maailmasõja. Lepingu allakirjutamise momendi võrdsustamiseks avaldas USA ajakiri Time (24. aug. 1970) fotod Ribbentropi-Molotovi lepingu allakirjutamisest, mispuhul Stalin muheles seljataga samuti kui nüüd Brandti-Kosõgini seljataga muheles äraootavalt ammulisuu uus Stalin — Brezhnev.

Stalin sai Ribbentropilt mitte-kallaletungi lepingu allakirjutamisel salaprotokolli põhjal vabad käed Balti riikide vallutamiseks, Poola jagamiseks ja võimaluse Soomele kallaletungiks, mille vallutamine aga punaarmeel ei õnnestunud.

Hitler sai vabad käed Poola vabariigi hävitamiseks ja garanteeritud ühefrondi sõjapidamiseks lääneriikidega, kes olid endid sidunud Poolale antud garantiiga. Nüüd aga ei olnud Saksamaal enam mingisuguseid vallutussihte. Ka polnud enam midagi oma vahel jagada peale Saksamaa enda.

Saksamaal tuli anda allkiri N. Liidule Ribbentrop-Molotovi salaprotokollis ettenähtud jagamiste ja teiste maailmasõja vallutuste kinnitamiseks. Nõrgema poolena tuli Saksamaal leppida — modus vivendi — lepliku lähenemise kehtestamisega, kuna aga Moskva kaugemad ambitsiooni jäävad esialgu endiselt varjatuks.

Bonni-Moskva vahelist lepingut on ajakirjanduses nimetatud "mittekallaletungi" (non-agression), "jõu-mitte-tarvitamise" (renunciation-of-force) "majandusliku koeksistensi" ja isegi "uue ajajärgu loomise lepinguks Euroopas". Oma konstruktsioonilt ei ole see leping otseselt ei ühte ega teist, küll aga mahutab endasse kõigi nende traktaatide olulisi jooni.

Lepingut võib õieti pidada L. Saksamaa ja N. Liidu vaheliseks rahulepinguks. Sest sellega lõpetatakse faktiliselt teise maailmasõja tingimusteta-kapitulatsioonist tekkinud vahekord, mis asendatakse "rahuliku ja sõbraliku koostööga", fikseeritakse kahe Saksa riigi piirjooned omavahel ja ka idas Poola suhtes.

Üleolevalt võtavad lepinguosalised korraldamisele isegi kogu Euroopa riikide piirid status quo põhimõttel.

Lepingu artikkel teise järgi respekteerivad lepinguosalised kõigi Euroopa riikide territoriaalset integreeti nende praegustes piirides ning loobuvad igasugustest territoriaalsetest nõudmistest ei kellegi riigi vastu nüüd ega ka edaspidi". Lepingust tingituna ei ole L. Saksamaal enam loota mingisugust muud rahulepingut. Ka lääneliitlastelt on võetud võimalus taotleda Saksamaa liitmist või nõuda rahulepingu sõlmimist kogu Saksamaa kohta, sest Saksamaa on ise lahendanud need küsimused nüüd ka ida-riikide suhtes. Lepingust tingituna sisepoliitilise rahulolematuse summutamiseks ja oma näo päästmiseks esitas Scheel enne lepingu allakirjutamist omapoolse kirjaliku deklaratsiooni, et "leping ei takista Saksamaa liitmist rahulikul teel."

Kuid sellel ühepoolsel deklaratsioonil ei ole mingisugust juriidilist väärtust, kuna see on väljaspool lepingut. Pealegi vastuolus lepinguga, kus on expressis verbis fikseeritud kahe Saksa riigi "piiride puutumatus ja integreet". Otse vastupidi deklaratsioonile saavutas Scheel lõpinguga Saksamaa poolitamise "rahulikul teel."

LEPINGU SÕLMIMISE MOTIIVID

Üksteise leidmiseks etendasid määravat osa mitte ainult rahutahe, vaid vastastikused majanduslikud ja poliitilised huvid. Soodsa väljavaate lõi selleks n.n. "gaasilepingu" sõlmimine 20 aastaks. Saksamaa saab punavenemaalt gaasi ja tarnib seda otseselt suure dimensiooniga gaasitorudega tuhandete kilomeetrite ulatuses, mis on N. Liidule eriti majanduslikult ja strateegilise tähtsusega. Nende saamine oli varemalt lääneliitlaste keelu all, kuid neid sai ta peamiselt Rootsist, aga mitte küllaldasel määral.

Moskva üheks ammuseks suursooviks on olnud moodsa raskeveoautode suurtehase ehitamine, milleks meelitati Henry Ford II, kes aga pidi USA sõjaministri Lairdi mõjutusel sellest loobuma, kuna seda saab kiirelt muuta sõjamasinate tehaseks. Nüüd aga on valmis seda ehitama Saksa Daimler-Benzi kontsern, kelle direktor motiveeris ehitamist väitega, et "head majanduslikud vahekorrad loovad ka hea poliitilise vahekorra."

Peale selle on Saksa tööstuuritel ja tehnikutel suurejoonelised kavad N. Liidu mahajäänud ja vananenud tööstuste moderniseerimiseks, samuti ka Venemaa teedevõrgu väljaehitamiseks tõusvaks autoliikluseks.

Kokkuvõttes: Saksamaa loodab heale ja kauakestvale äritegemisele idariikidega, kuna N. Liidule avanevad juurdepääsu võimalused L. Saksamaa majanduslikele, tööstuslikele ja tehnilistele saavutustele, mis senini olid talle kättesaamatud.

Äratab tähelepanu, et enne lepingu allakirjutamist ja ka mõni aeg pärast seda olid Saksa Kristliku-demokraatliku erakonna juhid Kiesinger ja Strauss lepingu suhtes väga kriitilised, nähes selles uut kapitulatsiooni ja infiltratsiooni ohtu. Kuid see kriitika kadus kohe pärast seda kui kantsler Brandt andis neile kinnisel nõupidamisel informatsiooni lepingu sõlmimisest tekkinud vahekorra kohta N. Liiduga.

Sellest informatsioonist ei ole senini midagi lekkinud väljapoole, isegi ka mitte Springeri lehtede kaudu.

Järg. lhk. 2

Korporatsioon Revelia tähistas oma poolesajandi-juubelit. Pildil perekonnaõhtust osavõtjad Stockholmi Eesti Majas. (Foto A. Paas).

ERN koosolekul:
"Ajakirjanduse kriis on majanduslik kriis"

Eesti ajakirjanduse ja informatsioonivahetuse probleemid on muutunud aktuaalseks, ütles ERN aastakoosolekul büroojuhataja Arvo Horm, kes ütles: "Juba praegu on ilmne, et nii kesksed kui kohalikud organisatsioonid, kõik meie asutused, ettevõtmised ja üritused järgmisest aastast alates peavad arvestama suuremate kuludega informatsioonivahendamise osas, mis on ju üks põhilisem eeldus organisatsioonide püsimises ja tegevuses.

Küsimust valgustas sõnavõtuga Alur Reinans, kes tutvustas nii rootsi kui eesti ajakirjanduse kriisi:

— Rootsi ajakirjanduse kriis seisab selles, et lehti on vähe, eesti oma aga, et lehti on palju. Rootsis on 20 a. kestel iseseisvate lehtede arv langenud 240-lt 149-le, s.o. 40 prots. Samal ajal on lehenumbrite arv suurenenud: suuremad lehed on veelgi suuremaks muutunud ja väiksemad lehed on üha suurematesse raskustesse saatunud suurenenud trükikulude ja eriti ka postikulude tõttu. On soovitud isegi ajakirjandust hakata riigi kulul toetama. See toimub praegu juba oluliselt parteide kaudu, kus näit. sots. partei eelmisel aastal oma lehti toetas 8 milj. krooniga.

Eesti ajakirjanduse kriis on ju seisnud selles, et meil on olemas hulk väikseid lehti, kes enamuses elatunud peamiselt kuulutuste summadest. Ainult Teatajal on olnud tõsisemalt tellijate kaudu oma majanduslik tagapõhi. Kuulutuste konkurentsiga on need lehed üksteist välja suretamas. Senini on E. Päevaleht siin olnud paremas olukorras, nii oma ilmumise sageduse kui ka majandusliku organisatsiooni tõttu.

Muutused E. Päevalehe väljaandmises on põhjustatud rootsi pealehe kellisiolukorrast, eriti oluliselt suurenenud kuludest postikulude osas. Kui lehe mahtu koondada rootsikeelse osa ärajätmisega ja lehte välja anda 2 korda nädalas, siis on hinnavahe postikulude osas suur, mis peaks võimaldama lehe ilmumise majanduslikult. Seniselt edasi ilmudes oleks tellimishind tõusnud vähemalt 157-le kr. aastas, nüüd on saadud seda vähendada Kr. 129-le aastas.

Eesti ajakirjanduse kriis on aga sellega veelgi süvenenud, kuna E. Päevaleht peab nüüd ka kokkukonkureerima teiste eesti lehtedega. See ei toimu siiski samal pinnal, kuna E. Päevalehel 2 korda nädalas ilmudes ja oma tellijate arvu tõttu on siin eriline seisund. E. Päevalehe kõige tähtsam ülesanne on ka tulevikus igakülgse informatsiooni avaldamine ja vahendamine meie ühiskonnale. Eesti ühiskond Rootsis ei saaks üldse funktsioneerida kui meil ei oleks lehte, mis vähemalt kord nädalas ilmub.

Kaks korda nädalas ilmudes leht peaks täitma selle ülesande täiesti rahuldavalt. Sellise lehe tulevik oleneb nüüd sellest, millisel määral eestlaskond tellijatena uuel kujul ilmuva lehe taga koondub.

Alur Reinansit täiendas Adelaide Lemberg, kes ütles, et praeguse seltsme ajalehe olemasolu Rootsis on umbes sama, kui oleks Pärnu linnas ilma tagamaata ilmunud samapalju lehti . . .

— Suuremat osa neist lehtedest on meil ju nimetatud nn. kuulutustelehtedeks.

Järg. lhk. 2

Adelaide Lemberg ja Alur Reinans.

Leo Karupää: Pearaskus uues Esinduses Rahvuslik Parempoolsele Rühmale

— Rahvuslik Parempoolne Rühm kui uue Esinduskogu suurim rühm ja valimiste võitja, peab loomulikult Esinduses nüüd vastutuskoorma üle võtma, ütleb Rootsi Eestlaste Esinduse esimees Leo Karupää, kui EPL temalt küsib kommentaari valimistulemustele. Kuna minu volitused esimehena on lõpukorral, siis ei saa ma muud ütelda kui oma isiklikke seisukohti.

— Minu arvates on põhjust valimiste resultaatidega rahule jääda. Möödunud nelja aastaga ei ole eestlaskonna huvi valimiste ja seega ka eesti asja suhtes vähenenud. Ja see on oluline Esinduse edaspidisele tegevusele. Ees seisvad ju meie rahvusgrupile ülitähtsad mõnoriteediküsimused, milliste lahendamisele riik on asunud, samuti on oluline intensiivistada võitlust venestamise vastu kodumaal ning koondada nende probleemide taha kogu meie rahvusgrupp. Samuti seisab olulise töö ees 1972 aasta ülemaailmsetest Eesti Päevadest osavõtu organiseerimises mis toimuvad Torontos. See avab uusi perspektiive eestlaste koostöös ja ühisüritustes üle kontinentide globaalses ulatuses, omades suure psühholoogilise mõju äratajana. Minu arvates on vaja tähelepanu pöörata rohkem ka sotsiaalsetele küsimustele. On kõne all olnud vanadekodude probleem, kuid lahendust vanade huvide kaitseks ei ole senini leitud. On selge, et eesti vanad tunneksid elust rohkem mõnu, kui nad saaksid olla üheskoos.

Mis puutub n.n. suhtlemisküsimusi, siis on neid küllalt viimasel ajal arutatud. Oleks asjata vaidlust teravusteni viia, sest seisukohad on välja kujunenud. Oleks kahju, kui me ennast vaenlaste rõõmuks selliste küsimustega lõhkuma hakkame.

— Teie erakond, Rahvuslik Koostöö Keskus, langes valimistega suurima erakonna positsioonilt arvult teisele kohale. Millega seda seletate?

— Lihtsalt sellega, et RKK ei organiseerinud parteilist valimist ainult oma kandidaatidele, vaid soovitas anda hääli kõikidele, kes on aktiivsed inimesed keskselt ja kohapeal. Kuna kaks erakonda kasutasid parteivalimiste moodust, siis toob see kahtlemata tulevastel valimistel muudatuse: iga rühm hoiab ainult iseenda poole ega mõtle üldistele huvidele. Mind rõõmustab eriti, et Esindusekogusse valiti nii palju noori. Neid pidanuks olema veelgi rohkem kuid kahjuks mitmeid häid noori jäi välja. Ma loodan, et nad sellepärast oma huvi ei kaota ja töötavad kaasa.

Leo Karupää

Sydneys avati lahkunud eestlaste mälestusmärk

SYDNEY (EPL) — Pühapäeval 29. novembril toimus Rookwoodi eesti surnuaial, Sydneys, EELK Sydney Jaani koguduse Surnuaiapüha jumalateenistus, millest võttis osa rohkem kui 200 inimest. Jumalateenistuse alguses leidis aset seal maetute eestlaste mälestuseks püstitatud mälestusmärgi pühitsemine, mida toimetas koguduse õpetaja Einar Kiviste. Mälestusmärk, mis on püstitatud Sydney Jaani koguduse poolt, kujutab endast valgetest telliskividest ehitatud müüri, mille keskosas asub reljeef, mis on valmistatud eesti kunstnik Karl Männbergi kavandi järele.

See kujutab kahte naist — leinajat ja trööstijat, taevafoonil on Suur Vanker, mille esimene täht moodustab risti, reljeefi all on kiri: Su üle Jumal valvaku. Reljeef on valatud pronksist, 75 x 75 cm suur, kaalub 90 kg ning läks maksma ümmarguselt 600 dollarit, kusjuures kunstnik tegi kavandi kogudusele tasuta.

Selle sündmuse puhul on kohane meelde tuletada, et lahkunute mälestusmärk on ainult üks osa ehituskompleksist, mille tähtsaima osa moodustavad leinamüür, mis on samuti ehitatud valgetest telliskividest ja sisaldab 406 nisshi kremeeritute põrmu paigutamiseks, ning selle kõrval asuv 5 m kõrgune metallist tumehall rist. Kogu kolmeosaline kompleks on ehitatud noore eesti arhitekti Rein Jaaniste kavandi järele ehitusmeister Leo Tartu poolt ning läks maksma koos ristiga ja mälestuskiviga (ilma reljeefita) ümmarguselt 4 000 dollarit. Leinamüür koos risti ja mälestuskiviga valmis 1968.a. lõpul ja pühitseti 17. novembril 1968.

Leinamüüri on maetud kahe aasta jooksul 26 eestlase põrmud. Esimestena paigutati leinamüüri 13. novembril 1968 Rein Möldre, Hans Mitti, Liidia Borodko ja Olga Espe põrmud.

On põhjust oletada, et nimetatud leinamüür koos mälestusmärgi ja ristiga on niisugusena täiesti ainulaadne vabas maailmas. Vaevalt leidub kusagil mujal leinamüüri, mis kuuluks eesti kogudusele, mille oleks kavandanud eesti arhitekt, ehitanud eesti ehitusmeister, kunstiliselt kujundanud eesti kunstnik ja pühitsenud eesti kirikuõpetaja.

Surnuaiapüha jumalateenistuse lõpul toimus ka koguduse kasutada antud uue surnuaia pühitsemine, mis vana surnuaia kõrval.

Leinamüür koos mälestusmärgi ja ristiga. Foto: E. Stockholm.

Ainult poliitika!

Raadio- ja televisiooni publik on viimasel ajal hakanud regeerima suure arvu poliitiliste, eriti vasakäärmuslike ja kommunistlike programmiosade pärast.

Möödunud pühapäeval tekkis torm Sooviprogrammi ümber ja kuulajad helistasid raadio "kaebemüürile", et ei ole mingi meelelahutus pidevalt kuulata kommunistlikku propagandat. Laupäeval protesteerisid arvukad inimesed programmi "Tervist Rootsi" vastu.

Televisiooni informatsiooniteenistus leidis küsitlusel, et Sooviprogrammis ei ole just niipalju parteipropagandat kui "ideelisi seisukohti maailmaperspektiivis" . . .

Veel laiem liitumine iseseisva EPL ümber!

EPL *12. detsembril 1970*

VALIMISTULEMUS

Rootsi Eestlaste Esinduse üldvalimiste tulemused on nüüd lõplikult selgunud. Hääletamissagedus on üldiselt jäänud endiseks, mis tähendab seda, et valijaskonna identsus suurt ei ole muutunud, kuigi mõned rühmitused arvestasid teatud jää murdmisega nendes ringkondades, kus valimiste suhtes on asutud eitaval seisukohal. Muudatusi selles osas on siiski võidud konstateerida, kuigi mitte valimistulemusi otseselt mõjustamata. See viitab arengule meie ühiskonnas, mis võibolla tulevikus võiks avada perspektiive, kuid siin tuleb arvestada, et areng on pikaldane ning nõuab oma aega. Eesti Rahvusnõukogu aastakoosolekul näit. tarvitati endist argumenti, et valijate arv ei ole küllalt representatiivne ja rõhutati, et järgneva aastakümne kestel tuleb arvestada jatkuvalt nelja "keskuse" olemasoluga Rootsis. Küsitav on muidugi, kas nende keskuste arv oleks vähenenud ka siis, kui valijate ringkond nende arvel oleks tunduvalt laienenud. Näib, et siin on need ringkonnad, kes on alustanud koostööd kõikides "keskustes", ei ole saavutanud loodetud vaheseinte maharebimist, mis muu hulgas eeldanuks ka valimistoetust kõikidest ringkondadest, kelle tööst osa võetakse. Kui need ringid sellegipoolest on valimistel olnud edukad, siis ilmselt selle tõttu, et Esinduse valijaskonnas ei puudu respekt püüdluste vastu eestlaskonda lähendada. Ja see on positiivne nähe.

Valimistulemused osutavad, nagu juba märgitud, valijaskonna teadlikumaks muutumisele valimisrühmituste erinevustest, mille tõttu häälte andmine "erakondadele" on olnud märgatavam kui varem, kuigi valimised kui sellised tuginevad isikuvalimise põhimõttele ja näit. senine esimees Leo Karupää on avalikult soovitanud hääli anda esmajoones kandidaatide aktiivsust arvestades ühiskonnatöös, ükskõik, kuhu nad siis parteiliselt kuuluvad. Eriti on ta soovitanud kohalike tegelaste sissevalimist, mis ju ka ilmselt rahuldaval määral on toimunud ja sellega kindlustab kontakti eesti keskustega üle maa. Mis puutub parteilisse valimisse, siis seisneb see selles, et organiseeritakse häälte andmist ainult ühe erakonna kandidaatidele, jättes kasutamata ülejäänud hääled (igal hääletajal on 100 isikut valida). Jätkub sellest kui üks suurem grupeering organiseerib ainult endale sellise hääletamise — siis vähendab see automaatselt teiste erakondade populaarseimate inimeste hääli. Küsitav on, kuivõrra see valimistüüp puhtpoliitilise kasu vaatevinklist on ühiskondlikult kasulik.

Rahuldusega võib konstateerida, et uues Esinduskogus on toimunud tunduv noorenemine ja enamuses on põlvkond, kes siin Rootsis on oma hariduse saanud. Vanuseklassis 19-50 on tervelt 61 saadikut (19-30 vanuses 24, 31-40 vanuses 18 ja 41-50 vanuses 19). See näitab loomulikku generatsioonide vahetust ja tuleb vaid loota, et noorimad vanuseklassid oma õlgadele võtavad osa koormast ja näitavad seda idealismi, mis eesti asja kannab ja edasi viib.

Kui vaadelda valitute nimistut, siis konservatiivsete ja liberaalsete lähtekohtade suhe on umbes sama kui eelmises esinduskogus, kusjuures Liberaalse erakonna kõrval on Vabadusliidus ilmnenud kaks fraktsiooni — üks konservatiivsem, teine liberaalsem.

Võidumeesteks valimistel olid Rahvuslik-Parempoolse Rühma liikmed, kes viisid sisse kogu oma nimekirja (ainukene väljajäänu on esimene kandidaat ja pääseb järelikult tõenäolisuse alusel mandaadiperioodil sisse). On arusaadav, et nende kätte sellega langeb poliitiline initsiatiiv uue juhatuse moodustamisel demokraatlike printsiipide kohaselt. Koaleerimisvõimalusi on aga mitmeid ja raske on midagi ennustada.

Valijad on oma sõna öelnud ja uuel aastal alustab uus Esinduskogu oma tööd. Tööülesanded on ulatuslikud alates eestlaste kui vähemusrahvuse probleemidest kuni muredeni kodurahva ja kodumaa olukorra pärast.

KLA

Liikumisi läbi raudeesriide

Okupeeritud kodumaa propaganda järele külastasid Rootsis oma õde Ellu Soorset, Leida ja Raimund Krain ja Zinaida Delvin, venda Erika Eelo, vendi Leonora Aavik, isa Anna Heinberk ja sugulast Marta Jakobson.

Kanadas viibis sugulase juures Ester Läkk, venna juures Hille Talivee, õe juures Voldemar Living, Eve Viiu Kaup ja Richard Kalnberg ning venna juures Rudolf Oja.

Ameerikas oli õe juures Feodor Ansperi, Rumeenias venna juures Feona Palgi, Lääne-Saksamaal õe juures Livia ja Erich Uudelepp, Ida-Saksamaal abikaasa juures Tea Mall Krumme, suguluste juures Maie Krista ja Ülo Põldsam ja Dagmar Sool. Austrias elavat sugulast külastas Elena Damm. Prantsusmaal elavat õde Boris ja Hilda Mirov, Taanis elavat õde Olga Netsajevaja vneda Emeelie Murro.

Taanist sõitis Olga Netsajevale külla õde.

Eesti Päevalehe tellimine uueks aastaks avatud

Eesti Päevaleht ilmub 1. jaanuarist alates kaks korda nädalas. Tellimishinnad on järgmised:

Aastatellimine .... kr. 129:—
Termin (4 kuud) .... kr. 45:—
Kuutellimine .... kr. 12:—

Tellimine toimub senises korras, kusjuures senistele tellijatele saadetakse välja sissemaksukaardid uuele, alandatud tellimishinnale. Uutel tellijatel tuleb tellimishind maksta, nagu senini, Eesti Päevalehe postgirole nr. 28650 või teatades talitusele, tel. 08/21 84 46, postiaadress: Eesti Päevaleht, Box 16 320, Stockholm 16.

Pidage rahvuslikku kontakti eesti eluga, kaasmaalastega ja kultuuriga ning kõigega, mis eestlasi huvitab, meie rahvusliku häälekandja kaudu

EESTI PÄEVALEHT

BONNI-MOSKVA TELG

Algus lk. 1

du. Kantsler Brandt on kategooriliselt eitanud salajasi lisakokkuleppeid, nagu see oli varjatud Ribbentropi-Molotovi lepingu puhul, — mis tulid päevavalgele alles Nürnbergi protsessi puhul. Kuid see ei tähenda seda, et ei või olla n.n. "gentlemen's agreemente". Selliste olemasolu peetakse võimalikuks selle haruldase sooja ja tähelepaneliku vastuvõtuga, mis sai osaks kantsler Brandtile nii Kosõgini kui ka Brezhnevi poolt, kellega tal oli 4-tunniline "sõbralik ja usalduslik jutuajamine.

Ka esimese maailmasõja järele otsisid sõjas lüüa saanud riigid — kommunistlik Venemaa ja demokraatlik Saksamaa ülestõusu ja väljapääsu maailma suurpoliitilisele areenile, mille tulemuseks oli 1921 Rapallo lepingu sõlmimine, mis osutus pöördepunktiks Saksamaa uuesti relvastumisele ja sõjaväeliseks väljaõppeks N. Liidus.

Ka selle lepingu siht oli suunatud võiduriikide — Entente Cordiale — Prantsusmaa ja Inglismaa vastu. Teise maailmasõja järele on Saksamaa korduvalt otsinud lahendust Saksamaa ühendamiseks ja rahulepingu sõlmimiseks lääneliitlaste kaudu, kes aga ei ole olnud selleks võimelised N. Liidu vastuseisu tõttu.

Juba Adenaueril oli tekkinud pettumus lääneliitlastest. Kui ta 1955 a. septembris ootamatult kutsuti Moskva läbirääkimistele, tekkis Saksamaal pööre lootuses N. Liidu peale. Ka siis vahetati vastastikku noote "Saksamaa Demokraatliku vabariigi uuesti jalule seadmiseks rahulikul teel", mis aga ei annud tagajärgi. Küll aga saavutas diplomaatliku vahekorra N. Liiduga ja 10.000 saksa sõjavangi vabanemise.

Adenauer ei teinud mingisuguseid järeleandmisi, vaid jäi truuks Saksa rahva enesemääramise õiguse põhimõttele. Praegused L. Saksamaa riigijuhid on loobunud Saksa rahva enesemääramise õigusest järeleandmise korras, mis sisuliselt tähendab uut kapitulatsiooni.

PÖÖRE SAKSAMAA JA LÄÄNELIITLASTE HOIAKUS

Adenaueri kadumisest peale on Saksamaal toimunud pidevalt kaldumine vasakule. Eriti nooremas generatsioonis on süvenenud taotlused sobituse otsimiseks N. Liiduga ning nõutakse isegi avalikult teise Saksa riigi tunnustamist, et kindlustada olukorra normaliseerimist sõjaohuta, sest tänapäeva noorus ei taha enam sõdida.

Tv ja kino ekraanidel näidatakse pidevalt Vietnami sõjakoledusi samuti kubiseb sellest ka ajakirjandus, mis ei ole jätnud oma mõju avaldamata. Kõike seda juhitakse teadlikult massmeediate kaudu, mis on suuremalt jaolt pahempoolsete elementide käsutuses nagu siingi. Saksa demokraatlik ühiskond on tegelikult nakatatud ja infiltreeritud.

Möödunud aastal toimunud Liiduvabariigi üldvalimistel rõhutasid sobituse otsimise vajadust nii sotsiaaldemokraatlik kui ka vaba-demokraatlik erakond Scheele juhtimisel. Viimast erakonda kahtlustati isegi suurte rahaliste toetuste saamist Ida-Berliini kaudu valimisvõitluseks. Selle tagajärjel kaotas küll erakond valimistel, kuid sotsid olid aga edukamad ja moodustasid koalitsiooni Kristliku-demokraatliku koalitsiooni asendamiseks Willy Brandti juhtimisel. On teada, et kantlser Brandtil tekkis juba Berliini ülemlinnapeana umbusk lääneliitlastesse Berliini müüri ehitamise mittetakistamisest.

Seda umbusku on viimasel ajal veelgi süvendanud USA-s järjest suurenev nõudmine välismaal asuvate sõjavägede vähendamiseks Euroopas ja ka mujal. Kuid veel rohkem on kõigutanud usku USA-sse takerdumine Vietnami sõjas, mis on muutunud USAle kurnavaks, põhjustanud sõjatüdimust ja lahkumist lahinguväljalt sõda lõpetamata.

Saksamaal on laialt levinenud arvamine, et varem või hiljem USA tõmbub tagasi ka Saksamaalt ja mis võib juhtuda siis kui ei ole selleks ettevalmistatud. Sellest tingituna hakati otsima sõbralikke suhteid rahulikuks koeksistentsiks N. Liiduga. Läbirääkimised Moskvaga kestsid kuude viisi, mil selgitati vastastikku poliitilisi vahekordi ja koostöö võimalusi. Selle tulemusena valmiski lepingu kava.

Enne elpingule allakirjutamist Saksa välisminister Scheel informeeris isiklikult USA, Inglismaa ning Prantsuse valitsusi. Kõik nad kiitsid lepingu kava heaks, sest kõik lootsid selle kaudu rahu Euroopas, vabanemist poliitilisest pingest ja kestva koostöö silla loomist idariikidega.

President Nixon andis oma õnnistuse, et saada selle kaudu N Liidu mõjutust vabanemiseks kurnavast Vietnami sõjast. Kuid see lootus luhtus juba kohe pärast lepingu allakirjutamist, mil Moskva sõlmis Hanoiga suurema abistamislepingu USA "interventsiooni" lõpetamiseks Indo-Hiinas.

Pariisis nõustus lepingu kavaga, kuna see taotleb seda sama mida nende n.n. "detente" — pineva vahekorra lahendamist. London oli siiski tagasihoidlikum. Economistis juhiti Scheeli tähelepanu N. Liidu kannakindlustamisele Vahemere regioonis ja Araabia öliväljadel, kuid ei vaidlenud selle vastu, nähes selles samuti poliitilise pinge vähendamist Euroopas. Londoni ja Pariisi mõjutusel sidus kantsler Brandt lepingu ratifitseerimist Moskva järeleandmistega vabama ühenduse pidamiseks Berliiniga.

Senini ei ole Moskva veel teinud mingisuguseid järeleandmisi ega pole ka avaldanud, milliseid kergendusi kavatseb anda. Kuuldavasti olla Moskval tekkinud tõsiseid raskusi Ulbrichtiga, kes näeb järeleandmistes ohtu oma rezhiimile.

Lepingu sõlmimisel keeldus Moskva kategooriliselt andmast L. Saksamaale mingisuguseid poliitilisi õigusi Berliini kohta ettekäändel, et Berliin ei kuulu L. Saksamaa territooriumi. Sellest tingituna jääb Berliin endiselt Euroopa südames külma sõja tsentrumiks ka pärast lepingu ratifitseerimist.

N.LIIDU SISSEMURD NATO REGIOONI

Äratab tähelepanu, et lepingu sõlmimisel N. Liit ei nõudnud Saksamaa lahkumist NATOST, mida ta varemalt pidas aggressiivseks sõjaliseks organisatsiooniks, mis on sihitud N. Liidu julgeoleku vastu. Vastupidi, lepingu artikkel neljandas kinnitatakse, et "käesolev leping ei puuduta Liiduvabariigi ja N. Liidu poolt varemalt riikide vahel sõlmitud bilaternaalseid ja multilateraalseid lepinguid ja traktaate."

Toetudes sellele ruttas kantsler Brandt kohe lepingu allakirjutamise järele seletama oma sisepoliitilise opositsiooni ja Lääneliitlaste rahustamiseks, et "Saksamaa jääb endiselt täieõiguslikuks NATO liikmeks". Tegelikult ei olnud Moskval põhjust nõuda Saksamaa lahkumist NATO-st, sest ta teab väga hästi, et NATO-st ei ole karta kallaletungi ja et see on olnud Moskval vaid hirmutusvahendiks satelliitriikide vaos hoidmiseks.

Teiseks, niikaua kui USA väed asuvad Euroopas, ei ole väljavaateid kogu Euroopa vallutamiseks, mis on seotus suure riisikoga. Sellepärast tuli Moskval leppida status quoga Euroopas ja suunata ekspansioon vajalikul korral sinna, kus selleks väljavaated soodsamad, riisiko väiksem ja vastuapanu nõrgem.

See ei ole mitte juhus, et lepingu artikkel kolmandas rõhutatakse ainult "Euroopa riikide puutumatust ja integreeti" ja et lepinguosalised "kohustavad hoiduma ähvardusest ja vägivallast üksteise vastu."

Teame, et N. Liidul on viimastel aastatel tehtud suuri investeerimisi Araabia riikides, kus meelitavad õliväljad ja otsene väljapääs India ookeani ja lõunamere maadele. Teel ees on aga Türgi vabariik, kes valitseb Dardanelle ja kellega Moskval mittekallaletungi leping 1925 aastast, mis aga ei ole Moskvale takistuseks.

Kui peaks toimuma kallaletung Türgile, kes ei ole puhtal kujul Euroopa riik, kuid kuulub NATO-, kelle liikmesriigid peavad teda kaitsma, selpuhul ei saa Saksamaa NATO liikmena võtta osa Türgi kaitsmisest, mis oleks Moskvaga sõlmitud lepingu rikkumine, millest Saksamaa kindlasi hoidub.

Moskva ei kohusta Saksamaad esinema oma poolel, kuid on lepinguga saavutanud seda, et Saksamaa ei sõdi NATO poolel tema vastu. Saksamaa NATO liikmena on lepingu alusel neutraliseeritud N. Liidu suhtes, NATO aga oluliselt nõrgendatud ja paralüseeritud. Sellest selgub miks Moskva on loobunud Saksamaa NATO-st lahkumise nõudmisest, sest ta on Brandti-Kosõgini lepinguga saavutanud tagaukse kaudu sügava sissemurru NATO organisatsiooni ja tema regiooni Euroopa südamesse. Saksamaa on NATO liikmeks veel vaid enesekaitse huvides, passiivse liikmena.

BALTI RIIGID VAHETUSRAHAKS

Brandti-Kosõgini lepingu toimetulekut on kahtlemata soodustanud N. Liidu huvi, et saada NATO ringkonnast tunnustust oma sõjaaegsetele ja hilisematele vallutustele status quo põhimõttel. Sellest tingituna on meie keskorganisatsioonide poolt päritud Liiduvabariigilt selgust tema hoiaku kohta Balti riikide suhtes. Saksa välisamet on teatanud Ü.E. Kesknõukogu esimees Alfred Andersonile, et "Liiduvalitsus ei ole muutnud tema tuntud seisukohta Balti riikide küsimuses." Samas küsimuses on järelpärimise peale seletanud välisminister Scheel võrdlemisi ebamääreselt ning möödahiilivalt, nagu seda hiljuti refereeris E. Päevalehe juhtkirjanik KLA, et "meie oleme õieti toime tulnud sellega, et me ei võtnud seisukohta piiride õiguslikkuse küsimuses."

Teame et iga äraandja püüab varjata ja salata oma tegusid, mis puudutavad teiste rahvaste äraandmist. Seda tegi ka Ribbentrop. Kuid nii Saksa välisameti vastus kui ka Scheeli seletus liidupäeval on ilmselt vastuolus lepinguga, milles lepinguosalised sõnaselgelt kinnitavad "Euroopas praeguste piiride puutumatust ja territoriaalset integreeti nende praegustes piirides." See tsitaat tõendab faktiliselt seda, et Saksamaa on annud oma allkirja ka Balti riikide liitmiseks N. Liiduga tema praegustes piirides.

BONNI-MOSKVA TELJE VARJATUD TAOTLUSED:

nilise koostöö kasutamise tagajärjel suureneb N. Liidu ekspansioonioht

1) Saksamaa majandusliku ja tehväljadel ja vastupanu kauges idas Vahemere regioonis, Araabia õliHiinale, samuti ka haare ikestatud rahvastele ja satelliitriikidele.

2) Et kindlustada Saksamaa sõprust ja koostööd, on kahtlemata antud mõnesuguseid meelitavaid lubadusi "gentlemen agreementi" näol, mida Saksamaa peab lunastama N. Liidu majandusliku ja tööstusliku ülesehitamisega.

3) Püsiva pingega rahu Euroopas, Euroopa vallutamine aga seisatatud 10 — 20 aastaks, tingituna gaasilepingu teostamise ja Saksamaa ära kasutamisest. Leping kiirustab USA tagasitõmbumist Euroopast, kuna ta enese eksistens muutub ohustatuks N. Liidu mereblokaadi tõttu mõlematest ookeanidest, (allveelaevad, projektiilid, õhujõud).

4) Berliin jääb endiselt külma sõja allikaks ja selle temperatuuri näitajaks.

A.OTS

Ajakirjanduse kriis

Algus lk. 1

lehtedeks. On teada, et paljud rootsi firmad ja asutused meeleldi toetaksid eesti ajakirjandust, aga nad ei tea milline leht on see õige. Anda kuulutused kõigile on praeguse majandusliku olukorra juures tihti võimata. Kuulutuse saab see leht, kes on osavam selgeks tegema, et just tema on see õige eestlaste häälekandja.

USA ja Kanada eesti lehtedes leidub väga palju eesti oma ettevõtete, teatrietenduste, kontsertide ja ürituste kuulutusi. Rootsi organisatsioonid ja ettevõtted on aga niivõrd ära hellitatud, et nad selliseid kuulutusi ei soovi avaldada. Võibolla ainult jõulude ajal ja sedagi õige suure palumise peale. Organisatsioonid ja ürituste korraldajad arvavad, et see on lehtede kohus nende informatsiooni avaldada. See on õige selles mõttes, et ka need üritused on teatud määral uudistematerjal, aga samal ajal ei tohiks unustada, et kas või vahelgi kuulutades aitavad nad üldse eesti ajakirjandust säilitada, mida nad ise ju kõige rohkem vajavad. Praegu ei saadeta eesti lehtedele isegi vahel neid eesti ajakirju ja raamatuid, mille kohta soovitakse informatsiooni ja arvustuste avaldamist. Kui sellele tähelepanu juhitakse, vastatakse vahel: "Aga see maksab ju palju, raamatud on ju nii kallid". Üldine rahvusvaheline tava on, et toimetused ei avalda informatsiooni trükiste kohta, mida nad ei ole näinud.

Teataja majanduslik olukord on tihti raske olnud. Suure arvu osanike ja ka koalitsioonirühmade ja organisatsioonide kaasabi pikkade aastate kestel on neid alati neist kriisidest üle aidanud. See on olnud eriti ka toimetusele suureks moraalseks toeks. Eesti ajakirjanduse kriis on oluliselt ikkagi majanduslik kriis.

LAIAST Maailmast

- **Tshehhoslovakkia kohtuminister** Jan Nemec tegi teatavaks, et kuritegevus Tshehhoslovakkia linnades tõusis 1969. aastal eelmise aastaga võrreldes 40 prots. võrra.
- **Toldeos, Ohio osariigis eemaldati avalikest raamatukogudest lasteraamat,** milles mitmesugused loomad illustratsioonidena kandisd inimeste riideid. Protesteerijaks oli politsei, kuna selgus, et siga oli raamatus riietatud politseinikuna.
- Ateenas suri 86-aastasena endine Kreeka peaminister Constantin Tsaldaris, kes pärast Teist maailmasõda formeeris Kreeka läänesõbraliku välispoliitika. Tsalaris oli üks vähestest Kreeka vanematest poliitikameestest, kes võttis 1967. a. toimunud sõjaväelist riigipööret kui paratamatust ja jäi kuni surmani sõbralikku vahekorda praeguse sõjaväelise rezhiimiga.
- Kuuba revolutsionäär Che Guevara, kes sai surma kolm aastat tagasi Boliivia dzhunglites on nüüd muutunud ebajumalaks miljonitele noortele revolutsionääridele üle kogu maailma. Seni ei olnud aga ühtegi tema mälestusmärki Ladina-Ameerikas, kuhu oli sunnatud Castro kunagise tähtsama abilise peamine aktiivsus. **Kui aga Tshiilis valiti paar nädalat tagasi esmakordse nähtusena läänehemisfääris, vabade valimiste tulemusena** marksistlik president — Salvadore Allende Gossens, kerkis kohe Santiago eeslinnas Guevara pronksist mälestussammas. Allende tegi ühtlasi teatavaks, et tema marksistlik-leninistlik valitsus taastab normaalse diplomaatilise läbikäimise Tshiili ja Kuuba vahel.
- **President Richard Nixon** vallandas ametkohalt siseministri Walter Hickeli ja määras tema asemele republikanide partei keskkomitee esimehe ja Marylandi osariigi delegaadi Esindajatekojas Rogers C. B. Morgoni.
- **Valge Maja juurde jõudis** 78 jala kõrgune kuusk, mis Lõuna-Dakotast raudteel toodi presidendi vabaõhujõulupuuks. Et rong teel lasti kaks korda roobastest välja, paigutati kuusk lõpuks sõjaväe valve alla.
- **New Yorgis pandi lõhkepomm** plahvatama N. Vene lennuliini Aerofloti ja turismiagentuuri Inturist büroode hoones. Plahvatus tekistas purustusi majas ja ümbruskonnas, kuid inimohvreid ei olnud.
- **Philadelphias kihlusid Tõnis Kelder ja Enda-Mai Michelson New Jerseyst. Pruut on tuntud skautluse tegelane Herbert Michelsoni tütar, peigmees metsateadlase S. Kelderi poeg.**

Ruth Tulvingu
graafilised lehed
väljapanek
VÄLIS-EESTI
Box 2171, 103 14 Stockholm.
Tel. 08/11 50 31 & 11 08 08
Avatud äripäeviti 10—18

Ei taha lahkuda

MANILA — Paljud ameerika sõjaväelased Manilas sooritavad väiksemaid kuritöid selleks, et saada võimalust Filippiinidele jäämiseks, kus ameeriklastel on teatavasti sõjalised baasid.

Kogusummas on seal 22.000 ameeriklast. Lepingu kohaselt USA ja Filippiinide vahel lähevad kohalike seaduste vastu eksinud ameeriklased Filippiinide kohtu alla, väljaarvatud juhud, kus seaduserikkumised toimuvad ametikohuste täitmisel. Praegu ootab umbes 220 ameeriklast Manilas kohtuprotsessi. Peamisteks põhjusteks, miks sõdurit tahavad tingimata Filippiinidele kauemaks jääda, on armastuseasjad ja mitmesugused äritegemise plaanid.

Vietnamis autovabrik

SAIGON — Lõuna-Vietnam on liitunud maailma automaadega, valmistades maastikumasina tüübilisi Dalat autosid, millede mootor ja kere on valmistatud Citroen'i firma poolt Prantsusmaal ja ülejäänud osad Saigonis.

Praegu on kahes väikses vabrikus tööl 150 meest ja valmistatakse ainult 5 sõidukit päevas. Hind on 1818 dollarit, mis aga tõuseb uute maksude kehtestamise tõttu peatselt kuni 2727-le dollarile. Ostujärjekorras on 5600 inimest.

Välistööjõud Austrias suur

VIIN — Austria kasutab oma majanduses praegu suurel arvul välistöölisi teistest Euroopa riikidest — gvqwvkwkwõtavad peamiselt lihttöölistena ja ehkki neile makstakse samad palgad kui austerlastele vastavatel aladel, esineb diskrimineerimist korterite osas.

Välistöölised peavad tihti maksma ebanormaalselt kõrgeid üüre. Enamus välistöölisi jääb Austraisse umbes kaheks aastaks, säästes nii palju taha kui võimalik ja pöördudes siis suhteliselt jõukaina oma kodumaale tagasi. Kogu Lääne-Euroopas töötab umbes 400.000 türklast, kes saatsid möödunud aastal oma kodumaale 140 miljonit dollarit välisvaluutat.

Algupärandid Rahvusteatris

TORONTO (VE) — Eesti Rahvusteater Kanadas, mis kavalehe järele otsustades on nüüd muutunud Eesti Rahvusteatriks, tähistas Saksamaal 1945. a. rajatud Eesti Rahvusteatri asutamise 25. aastapäeva Torontos Estoni auditooriumis Lydia Koidula näidendi "Ojamölder ja tema minia" lavale toomisega. Kuna käesoleval aastal möödub ka sada aastat eesti teatri sünnist, siis on Rahvusteatri pere otsustanud käesoleva hooaja kuutada juubelihooajaks ja tuua lavale ainult algupärandeid. Rahvusteatri järgmiseks lavastuseks on A. Mälgu 70. sünnipäeva tähistamiseks esitatav "Meremehe naine, mille toob 16. jaanuaril lavale R. Lipp.

Lydia Koidula "Ojamölder ja tema minia" lavastus möödunud laupäeva õhtul läks Estoni auditooriumis väljamüüdud maja ees. Võrdlemisi ühtlane ansambl andis publikule mänguit rikkaliku teatrielamuse kuigi Lydia Koidula oma lihtsamustrilise tükiga ei suuda tähtpäeva publikule eriti palju pakkuda.

Pärast elava aplausi vaibumist etenduse lõpul avanes eesriie uuesti ning nüüd olid "Ojamölder ja tema minia" osaliste kõrvale lavale kogununud ka kõik teised Rahvusteatri näitlejad,

et ühiselt vastu võtta juubelitervitusi. Esimesena võttis sõna Rahvusliku Välisvõitluse Nõukogue esimees I. Heinsoo, kes tervitas eestlaste keskorganisatsiooni ja kogu eestlaskonna poolt. Järgnesid teiste organisatsioonide tervitused ja telegrammid, mida oli saabunud mitmelt maalt. Rootsist olid tervitusi saatnud teatriarvustaja Eduard Reining ja kunstnik Ants Murakin.

Sven Kinnunen professoriks

Ülikoolide kantsler on valitsusele esitanud Stockholmi tehnikaülikooli ehitusstatistika assistentprofessori kohale senise ülikoolilektori **Sven Kinnuneni.**

- **Milwaukees USA-s tähistas 85-a. sünnipäeva end. tartlane Vilhelmine Muhli. Ta asus pärast põgenikuna Rootsi saabumist ümber Kanadasse koos tütre perekonnaga. Scalt läks ta edasi USA-sse, kus elas tema teine tütar.**

†

Varalahkunud head sõpra

Oskar Peet'i

mälestab

LUDVIG VARIK
abikaasaga

Leinateateid

†

Meie unustamata kallis abikaasa, hea ema ja vanaema

Alide Marie
Mikkov

* 15. 1. 1909
† 8.12. 1970

Mälestavad valusas leinas

JOHANNES
LEHTI ja EINO
TIIU
REET
LAPSELAPSED
ÕED ja VEND Eestis

Matusetalitus toimub teisipäeval, 15. dets. kl. 13 Karolinska haigla kabelis.

†

Armast

Alide Mikkov'it

mälestavad

ENN RANDMAA
abikaasaga

ANNE VOMPA
perekonnaga

†

Minu armastatud vend, minu kallis õemees

Arthur Jürgenthal

Mälestavad leinas

ILSE URM
abikaasaga
Austraalias

PAUL PINNA
abikaasaga
New-Yorgis

†

Meie tõsiseim kaastunne Signe Pinnale tema abikaasa

Arthur Jürgenthal'i

lahkumise puhul.

TIINA KLEMENT
SIIRI KULDKEPP
SIGFRID LOOR
NILS MORITZ
ARVO MÄGI
ALEKSANDER PIHT
JUSSI ROMOT
LEELIA SEENSALU
ROMAN VALI
LEENA ÕUN

Südamlik tänu kõigile, kes minu armast abikaasat ja meie kallist isa

Jaak Kukk'e

tema viimsele teekonnale saatsid, tema kalmu lilledega kaunistasid ja meile meie leinas kaasa tundsid.

LEIDA
POJAD ja TÜTAR
perekondadega